

Evaluatie particulier natuurbeheer Provincie Utrecht

**Vastgesteld door Gedeputeerde Staten Provincie Utrecht,
25 november 2008**

Auteur: A.K. Evers

Inhoudsopgave

Inleiding	2
1 Verantwoording	
a. Aanleiding	3
b. Opdracht provinciale staten	3
i. Probleemstelling	3
ii. Doel en afbakening	3
c. Werkwijze	3
d. Bij evaluatie betrokken personen	3
e. Opbouw rapportage	3
2 Particulier natuurbeheer: wat is het en hoe gaat het?	
a. De regeling	4
b. Doelstellingen	4
c. Beleid provincie Utrecht	4
d. Stand van zaken particulier natuurbeheer	5
e. De programmatische aanpak in de AVP gebieden provincie Utrecht	8
f. Andere provincies	9
3 De knelpunten	10
4 Conclusies en aanbevelingen	12
Bijlage 1 Stand van zaken met betrekking tot de actiepunten uit de Notitie Stimuleren Particulier en Agrarisch Natuurbeheer (vastgesteld door GS 11 januari 2005)	

Inleiding

De Ecologische Hoofdstructuur (EHS) is een netwerk dat bestaande natuurgebieden vergroot, versterkt en met elkaar verbindt. Om die verbinding tot stand te brengen moet op sommige plaatsen agrarische grond worden omgevormd tot natuur. Particulier natuurbeheer is een manier om deze omvorming te realiseren. Dit betekent dat de grondeigenaar (met gebruikmaking van de subsidieregeling) agrarische grond om kan vormen tot natuur en die vervolgens zelf kan inrichten en beheren, rekening houdend met de vastgestelde natuurdoelen. Landelijk is afgesproken dat 40 % van de nog vorm te geven nieuwe natuur tot stand komt via particulieren. De overige 60% dient gerealiseerd te worden door grond aan te kopen en in te richten als natuur. Particulier natuurbeheer is dus één van de instrumenten om nieuwe natuur te realiseren.

1 Verantwoording

a. Aanleiding

In de vergadering van de statencommissie Ruimte, Groen en Wonen van 21 april 2008 is gevraagd om een evaluatie van het particulier natuurbeheer. Aanleiding daarvoor was de behandeling van het strategisch grondplan. De evaluatie van het particulier natuurbeheer is op de termijnagenda geplaatst van de cte RGW ter behandeling op 15 december 2008

b. Opdracht provinciale staten

i. Probleemstelling

Provinciale Staten signaleren een achterstand in de realisatie van de EHS doelstellingen. In het verlengde van het strategisch grondplan is gevraagd om een evaluatie van het particulier natuurbeheer dat naar verwachting een steeds belangrijkere rol zal spelen in het streven de nationale- en provinciale doelen voor nieuwe natuur te bereiken.

ii. Doel en afbakening

De evaluatie van het particulier natuurbeheer bevat:

- Onderzoek naar de huidige stand van zaken realisatie nieuwe natuur via particulier natuurbeheer
- Signaleren aandachts- en knelpunten
- Formuleren aanbevelingen voor continuering of aanpassing van het beleid of regelgeving.

Agrarisch natuurbeheer (waarbij functie van de grond niet verandert) valt buiten de scope de het onderzoek.

c. Werkwijze

In de evaluatie is eerst gekeken naar de resultaten van het uitgevoerde beleid ten opzichte van de doelstellingen. Vervolgens heeft een aantal gesprekken met betrokken organisaties plaats gevonden. Geïnterviewden zijn gevraagd naar ervaringen, knelpunten en aanbevelingen ten aanzien van het beleid voor particulier natuurbeheer in de provincie Utrecht. Een overzicht van de knelpunten en aanbevelingen is in een bijeenkomst op 22 oktober 2008 met alle betrokkenen gedeeld.

d. Geïnterviewde externe organisaties en personen

Organisatie	Persoon
SBNL, Veenendaal	Eelco Petstra en Hans Veurink
Rentmeesterkantoor Het "Schoutenhuis", Woudenberg	Dhr Jansens van Gellicum en dhr Scheffer
Landgoedeigenaar in Maarn	Mw La Porte
UPG	Diederik Diepenhorst
Natuurmonumenten	Petra Ket
Utrechts landschap	Marco Glastra
Landschap Erfgoed Utrecht	Rob Mijers
LTO Noord	Theo Stam
Bosgroep Midden Nederland	Folkert Hoekstra

e. Opbouw rapportage

In hoofdstuk 2 worden de doelen, de middelen en de randvoorwaarden van het beleid beschreven en vergeleken met de resultaten. Hoofdstuk 3 geeft een overzicht van de knelpunten op basis van de interviews. De conclusies en aanbevelingen zijn in hoofdstuk 4 weergegeven.

1 Particulier natuurbeheer: wat is het en hoe gaat het?

a. De regeling

Bij het particulier natuurbeheer gaat het om het ontwikkelen van nieuwe natuur door het omvormen van landbouwgrond tot natuurgebied door particuliere eigenaren. Hiervoor bestaat een subsidieregeling, de Subsidieregeling Natuurbeheer (SN), die sinds 2007 wordt uitgevoerd als een provinciale regeling. Via deze subsidieregeling worden het beheer en inrichting van natuurgronden betaald en er wordt een subsidiemogelijkheid geboden voor de functieverandering wanneer agrarische grond in natuurgrond wordt omgezet. Voor de functieverandering van de grond ontvangt de eigenaar, afhankelijk van het te ontwikkelen natuurtype, 80% of 85% van de getaxeerde landbouwkundige waarde. De doelen voor de te bereiken natuur zijn in het provinciale natuurgebiedspan vastgelegd. Voor de maatregelen die nodig zijn om nieuwe natuur te creëren ontvangt hij een inrichtingssubsidie voor de eerste 6 jaar, daarna wordt een vast bedrag per ha per jaar verstrekt (beheerssubsidie).

b. Doelstellingen

In december 2007 hebben Provinciale Staten de gebiedsprogramma's van de Agenda Vitaal Platteland 2007-2013 (AVP) vastgesteld. Hierin zijn onder andere de ambities opgenomen voor de realisatie van de Ecologische Hoofdstructuur (EHS). Particulier natuurbeheer is daar een onderdeel van betreft een subsidie voor particulieren op de waardedaling van de grond bij de functie wijziging van agrarisch naar natuur. De taakstelling hiervoor is 875 ha (2007-2013), wat overeenkomt met een jaarlijkse taakstelling van 125 ha. Doordat deze taakstelling in het AVP is opgenomen, is het geld hiervoor gereserveerd.

Maar de feitelijke taakstelling ligt hoger. In 2004 heeft het Rijk een taakstelling voor particuliere natuurontwikkeling vastgesteld. Van de landbouwgrond die op 1-1-2004 nog tot natuurgebied moest worden ontwikkeld is landelijk afgesproken dat 60% moet worden aangekocht en 40% door particulieren moet worden ontwikkeld. De totale taakstelling voor nieuwe natuur ten behoeve van de EHS betreft 2844 ha in de periode tot 2013. Als volgens afspraak 40 % wordt gerealiseerd via particulieren, betekent dat een werkelijke taakstelling van 1138 ha (40 % van 2844 ha) over 7 jr is 163 ha/jr.

In deze evaluatie wordt uitgegaan van een taakstelling van 125 ha/jr, omdat hiervoor ook financiële dekking is. Van belang is wel te realiseren dat daarmee het volledige doel van de EHS niet wordt gehaald; bij deze taakstelling wordt 77% van het totale EHS doel gehaald.

c. Beleid provincie Utrecht

In het plan Veiligstelling Gebieden EHS (1995) heeft de provincie de mogelijkheid van particulier natuurbeheer geïntroduceerd. Met de start van de huidige subsidieregeling in 2004, en de daarbij behorende natuurgebiedsplannen, zijn ook de subsidiemogelijkheden voor het particulier natuurbeheer geboden.

De provincie heeft het beleid met betrekking tot particulier natuurbeheer vastgelegd in de nota "Omslag Minder Verwerving naar Meer Particulier Beheer". In deze notitie is uitgewerkt waar de provincie inzet op particulier natuurbeheer en waar op verwerving. In gebieden waar de provincie inzet op particulier natuurbeheer kunnen particulieren nu grond kopen. Het gaat om gronden die begrensd zijn als nieuwe natuur en die aangekocht zijn door Bureau Beheer Landbouwgronden (BBL).

De provincie Utrecht richt zich met name op het verlenen van informatie ter stimulering van de regeling. Dit gebeurt onder andere door middel van het uitbrengen van brochures over de regeling particulier natuurbeheer. Bij de afdeling Groen is 0,6 fte beschikbaar voor de informatievoorziening. Particulieren kunnen hier advies krijgen over de beheerpakketten.

In de notitie "Stimuleren Particulier en Agrarisch Natuurbeheer" (vastgesteld door GS 11 januari 2005) zijn aanbevelingen gedaan voor verbetering van de regeling voor particulier natuurbeheer. Die

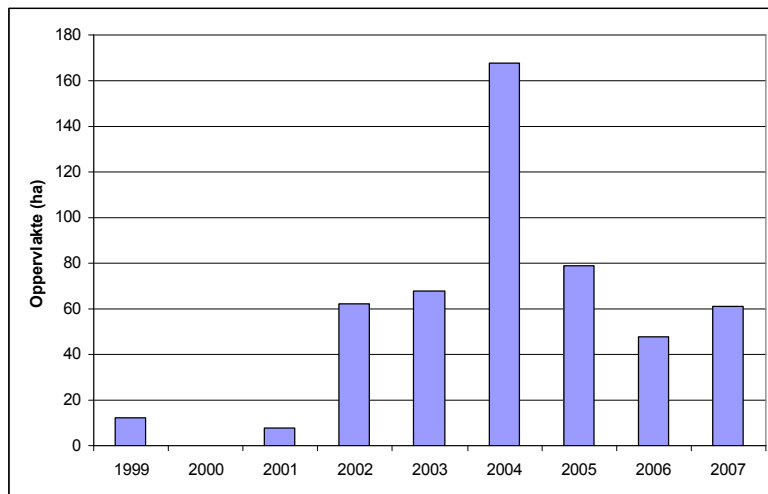
zijn in een paragraaf met actiepunten opgenomen. In bijlage 1 is de stand van zaken met betrekking tot die actiepunten opgenomen. Hieruit blijkt dat er veel actiepunten zijn uitgevoerd. De beleidsuitvoering is daarmee verbeterd.

d. Stand van zaken particulier natuurbeheer

De hoeveelheid gerealiseerde nieuwe natuur

In de rapportage “Particuliere nieuwe natuur in de provincie Utrecht”, wordt een overzicht gegeven van de stand van zaken van natuurontwikkeling door particulieren met de Subsidieregeling Natuurbeheer (Programma Beheer) in de provincie Utrecht in de periode 1999-2006. Deze gegevens zijn bijgewerkt t/m 2007. In grafiek 1 zijn de gerealiseerde hectares per jaar weergegeven.

Grafiek 1 *Jaarlijks gerealiseerde oppervlakte (ha) nieuwe natuur via particulier natuurbeheer*

Uit grafiek 1 blijkt dat, met uitzondering van het succesjaar 2004, de gerealiseerde hectares redelijk stabiel zijn. De piek van 2004 wordt verklaard doordat de regeling dat jaar van kracht werd en er dus door veel particulieren gebruik van is gemaakt. De gemiddelde realisatie sinds de start van de regeling over de periode 2004 – 2007 bedraagt 89 ha nieuwe natuur per jaar gerealiseerd. Dat is 71 % van de taakstelling (125 ha/jr) die geldt voor de periode 2007 -2013.

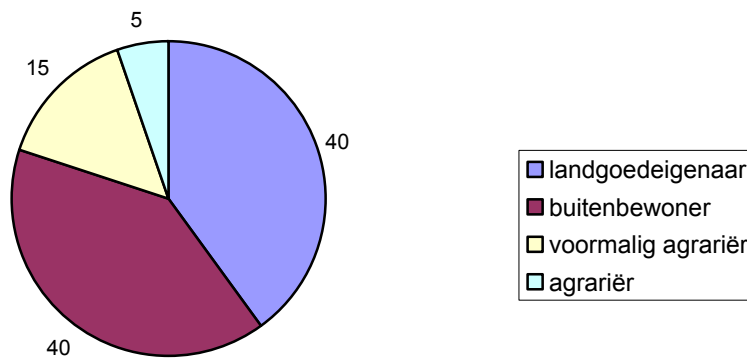
De verhouding particulier natuurbeheer ten opzichte van verwerving

In de notitie “strategisch grondplan” wordt vermeld dat de taakstelling voor de grondverwerving 420 ha/jr bedraagt. Aangegeven wordt dat “het huidige tempo van verwerving slechts circa 210 hectare per jaar bedraagt”. Dat betekent dat 50% van de taakstelling wordt gerealiseerd. Daarmee wordt geconcludeerd dat het particulier natuurbeheer het in verhouding beter doet dan verwerving.

Wie realiseert de nieuwe natuur?

In grafiek 2 is een onderverdeling gemaakt in de verschillende particulieren die de nieuwe natuur realiseren. Opvallend is dat de nieuwe natuur voor 80% wordt gerealiseerd door landgoedeigenaren en buitenbewoners (grafiek 2). Agrariërs hebben slechts een aandeel van 5% in de realisatie van nieuwe natuur. Voormalige agrariërs realiseren 15% van de nieuwe natuur.

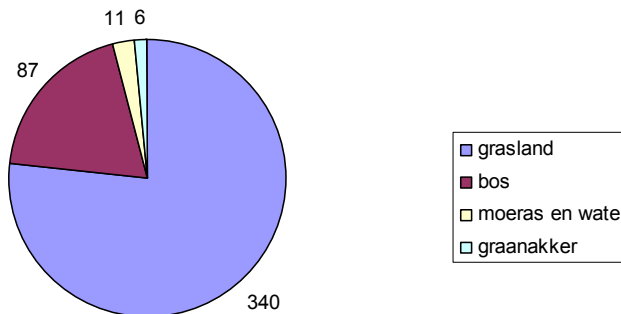
Grafiek 2 Onderverdeling (%) van de particulieren die nieuwe natuur hebben gerealiseerd op basis van oppervlakte in periode 1999 -2007

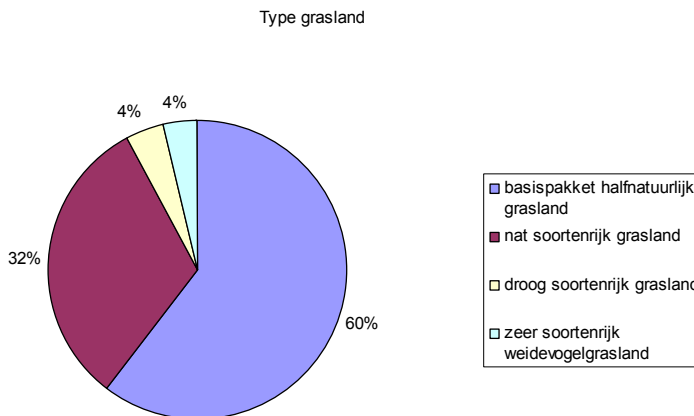
De kwaliteit van de nieuwe natuur

Ten aanzien van de kwaliteit van de nieuwe natuur kan uit verschillende typen natuur worden gekozen. Deze keuzemogelijkheden zijn beschreven in beheerspakketten en zijn vastgelegd in de natuurgebiedsplannen. Hoe ambitieuzer het pakket, des te hoger is de beheerssubsidie, met de intentie om de ontwikkeling van waardevolle natuur te stimuleren. In de praktijk blijkt dat meer dan driekwart van de naar natuur omgevormde landbouwgronden grasland blijft (grafiek 3). Daarbij kiest 60 % voor een basispakket halfnatuurlijk grasland (grafiek 4). Dit is te verklaren doordat grasland de mogelijkheid biedt om nog min of meer agrarisch gebruik voort te zetten en de landschappelijke situatie in stand wordt gehouden. Uit deze grafieken is niet zonder meer de conclusie te trekken dat de kwaliteit van de nieuwe natuur achterblijft. De beheerspakketten zijn gericht op een natuurdoeltype over een periode van 6 jaar. Voor een goede indicatie van de kwaliteit van de nieuwe natuur is een aparte monitoring nodig. Dat is nog niet gebeurd omdat daarvoor de regeling nog niet lang genoeg van kracht is.

Grafiek 3 *Verdeling oppervlakte ontwikkelde natuurtypen (ha)*

Grafiek 4 *Onderverdeling van beheerspakketten bij het natuurtype grasland (%)*

e. De programmatische aanpak in de AVP gebieden provincie Utrecht

Binnen de AVP gebieden die in de provincie Utrecht zijn gedefinieerd, worden verschillende uitvoeringstrategieën gehanteerd. Hier volgt op hoofdlijnen een overzicht van die gebieden.

De Utrechtse Waarden

In het gebied van de Utrechtse Waarden ligt langs de Hollandse IJssel ongeveer 125 ha en in de Linschoterwaard ongeveer 34 ha nieuwe natuur die volgens particulier natuurbeheer gerealiseerd moet worden. Hiervan is tot op heden 0 ha gerealiseerd. In de kaderbrief Up 2009 schrijft de provincie: "Graag gaan wij met u in overleg om mede aan de hand hiervan tot een realistische programmering voor 2009 te komen en tot een aanpak om verwerving, inrichting en particulier natuurbeheer te komen en de aanpak om verwerving, inrichting en particulier natuurbeheer vanaf 2009 te versterken". DLG is nu bezig met een grondbeleidsplan voor het gebied. Hierin krijgt particulier natuurbeheer de aandacht. Het grondbeleidsplan is medio maart klaar.

Kromme Rijn

In het Kromme Rijngebied is 1/5 deel van de totale EHS opgave geprogrammeerd voor particulier natuurbeheer in het UP 2009. In 2009 zal een kavelruilcoördinator op pad worden gestuurd met een opdracht die breder is dan aankoop en verwerving. De acquisitie voor particulier natuurbeheer wordt aan de opdracht toegevoegd.

Utrechtse Heuvelrug (UH)

Op de UH gaat men aan de gang met een integrale uitvoeringsstrategie. De voorbereidingen daarvoor lopen. Er is vanuit de UH hiervoor voor 2009 ook menskracht van DLG gevraagd. Het voornemen is allereerst een Plan van aanpak (PvA) met een integrale strategie voor de realisatie van nieuwe natuur te maken. Dit valt samen met het op te stellen aankoopstrategieplan (ASP). Op basis van het PvA zal DLG aan de slag gaan en particulieren benaderen of zij interesse hebben in particulier natuurbeheer of het verkopen van hun gronden (in die volgorde omdat de voorkeursstrategie particulier natuurbeheer is). In het PvA worden de prioriteiten bepaald, in het bijzonder de gebieden waar DLG het eerst aan de slag gaat. Ook convenanten met particulieren worden gezien als instrument om nieuwe natuur te realiseren (zie ook Eemland-Vallei). Het betreft een langjarige aanpak, waarbij DLG vaker terugkomt bij eigenaren. Er is gaat meestal een aantal jaren overheen voor een particulier (of ondernemer) besluit zijn gronden om te zetten of te verkopen.

Eemland-Vallei

In Eemland-Vallei is het voornemen om met landgoedeigenaren convenanten te sluiten over de realisatie van nieuwe natuur. Een eerste convenant zal binnenkort worden gesloten met Den Treek. Met andere landgoedeigenaren vinden ook gesprekken plaats. Dit beperkt zich niet alleen tot de eigendommen van de landgoedeigenaren, maar ook daarbuiten zijn ze nadrukkelijk in beeld als eigenaar en beheerder. Een concreet voorbeeld hiervan is het gebied Schoolsteegbosjes-Langesteeg (onderdeel van de zgn. groene agenda). Dit betreft een gebied van ca. 160 ha nieuwe natuur, waarvan het voornemen is dit aan te wijzen als prioritair gebied en na verwerving door te leveren aan de Stichting De Boom (landgoedeigenaar). Hierover zijn op hoofdlijnen reeds afspraken gemaakt tussen de provincie, de gemeente Leusden en de De Boom. Een en ander vindt plaats onder regie van de SVGV, de AVP-gebiedscommissie voor Eemland-Vallei. Het streven is via de convenanten met de landgoedeigenaren het overgrote deel van de noordelijk tak van de Robuuste Verbindingszone Veluwe-Heuvelrug te realiseren.

De venen

De gebiedscommissie De Venen is in het gebiedsproces Groot Wilnis Vinkeveen in het kader van de Groene Ruggengraat (en de Aanpak Veenweiden) bezig om met de grondeigenaren (agrariërs en SBB) een gebiedsplan op te stellen dat voorziet in EHS-realisatie met een mix aan instrumenten. Dit is nog niet helemaal uitgekristalliseerd, het plan wordt verwacht in februari 2009. Het gaat in ieder geval om een oplossing die vanuit het gebied wordt aangegeven, waarbij de agrariërs die natuur realiseren worden gecompenseerd met een vergroting van hun huiskavel. Vanuit de gebiedscommissie De Venen

wordt erop gewezen dat hier een veelbelovend experiment is gestart dat betekenis kan hebben voor andere delen van de EHS en de realisatie door agrariërs kan bevorderen.

f. Andere provincies

In de provincie Brabant is in mei 2007 het onderzoeksrapport “Kansen voor Particulier Natuurbeheer in Brabant” vastgesteld. Door middel van onderzoek (een enquête onder de doelgroep en een kaartanalyse) zijn kansen en knelpunten voor particulier natuurbeheer geanalyseerd, met de bedoeling vervolgens een provinciaal stimuleringskader particulier natuurbeheer op te stellen. De conclusies wijken niet af van de conclusies in de voorliggende evaluatie van de provincie Utrecht.

Er wordt op dit moment door het IPO gewerkt aan een aanpassing van de het Programma Beheer met als doel de subsidieregeling te vereenvoudigen. Dit leidt tot een nieuwe subsidieregeling die begin 2010 in werking zal moeten treden. De knelpunten met betrekking tot het proces van subsidieaanvraag en toetsing van de resultaten zoals die in de evaluatie voor het particulier natuurbeheer aan het licht komen, worden met zorg meegenomen in het traject van de aanpassing van de subsidieregeling natuurbeheer. Eén van de aanpassingen die te verwachten valt is dat niet het bereikte resultaat, maar het gevoerde beheer vergoed wordt. Ten aanzien van de aanpassing van de subsidies zullen in dit traject de provincies gezamenlijk nieuwe bedragen vaststelling voor de beheersvergoeding.

3 De knelpunten

Uit de interviews blijkt dat vanuit verschillende perspectieven naar het particulier natuurbeheer wordt gekeken. Daarom wordt er bij de bespreking van de knelpunten een onderscheid gemaakt tussen terreinbeherende organisaties, landgoedeigenaren en agrariërs.

Overzicht knelpunten vanuit verschillende perspectieven

1. Terreinbeherende organisaties

De terreinbeherende organisaties benadrukken dat het particulier natuurbeheer slechts één optie is waarmee de EHS gerealiseerd kan worden en pleiten voor een integrale strategie met betrekking tot de natuurrealisatie. Hieruit moet ook blijken hoe de middelen het efficiëntst kunnen worden ingezet om het hogere doel (EHS in 2018) te realiseren. Het is de vraag of het stimuleren van particulier natuurbeheer de juiste strategie is. Daarnaast wordt gewezen op het feit dat Staatsbosbeheer, Natuurmonumenten en Utrechts Landschap natuurbehoud en -beheer tot doel hebben, terwijl particulieren dit niet altijd hebben. Particulieren kunnen namelijk ook als doel hebben om inkomsten van hun landgoed te genereren.

2. Landgoedeigenaren en buitenbewoners

a. Lang en ingewikkeld proces, géén gecoördineerde aanpak.

Alle betrokken particulieren noemen de ingewikkelde en langdurige procedures bij zowel de subsidieregeling als de benodigde vergunningen als voornaamste knelpunt. Het proces van voorbereiding, aanvraag en realisatie gaat in teveel stappen waarbij teveel verschillende instanties betrokken zijn. Daarbij is er geen inzicht in de voortgang. Daarnaast heeft een initiatiefnemer ook met veel andere wet- en regelgeving te maken. De onzekerheid over de uitkomst en lange periode van behandeling lopen uit de pas met de beslissing die een initiatiefnemer voor ogen heeft. Als hij het besluit heeft genomen, wil hij morgen beginnen.

Er is geen coördinerende regievoerder die zich verantwoordelijk voelt voor het proces en de goede afloop hiervan. Een planmatige aanpak van het particulier natuurbeheer, zoals inmiddels wel is uitgewerkt voor de grondverwering, ontbreekt. Daardoor is de realisatie afhankelijk van individuele gevallen. Ook worden instrumenten die particulier natuurbeheer kunnen bevorderen (zoals ontpachtingssubsidie of kavelruil) maar beperkt ingezet.

b. Financiële vergoeding onder de maat;

Alle particulieren geven aan dat de subsidie voor de inrichting en het beheer van het gebied te laag is. De exploitatie is niet rond te krijgen. Ze moeten er zelf geld bij leggen. Met name voor de kleinere eenheden geldt het tekort. De vergoeding wordt bepaald op basis van een eenheidsprijs per ha, pas vanaf een oppervlakte van ca 10 ha kan de subsidie kostendekkend worden.

Een ander financieel knelpunt om aan de procedure te beginnen is het feit dat plan- en advieskosten moeten worden voorgefinancierd terwijl de uitkomst ongewis is. Dat risico ligt dus geheel bij de initiatiefnemer. Wordt de aanvraag voor particulier natuurbeheer niet gehonoreerd, dan worden de aanloopkosten niet vergoed.

Ten aanzien van de vergoedingen voor beheer is in IPO verband afgesproken dat alle provincies dezelfde bedragen hanteren. De provincie heeft wel vrijheid om desgewenst de vergoedingen voor de functiewijziging of de inrichting te verhogen. Die beslissing zou wel moeten worden afgewogen ten opzichte van de inzet van verwerving.

c. Onzekerheid over resultaat

Ook al span je je maximaal in, het is niet gezegd dat je na 6 jaar ook het gewenste natuurdoeltype bereikt. Velen zijn bang dan subsidie te moeten terugbetalen of gekort te worden. Gepleit wordt voor een flexibelere toepassing van de toetsingskaders, bijv door te controleren op de genomen maatregelen. In de aanpassing van het programmabeheer wordt dit knelpunt opgelost, in het nieuwe subsidiestelsel wordt subsidie verleent op basis van inspanningen.

d. Gevoel van ongelijke berechtiging

Bij de particuliere grondeigenaren bestaat het beeld dat de provincie een voorkeur heeft om natuurontwikkeling over te laten aan de traditionele natuurontwikkelingsorganisaties als Utrechts Landschap en Natuurmonumenten. Het gevoel van achterstelling berust vooral op de last van de regelgeving zoals genoemd onder knelpunt 1 en de financiële consequenties voor een particulier. Voor een particulier is voorfinanciering met een risico een andere onderneming dan voor een grote organisatie. Ook wordt aangegeven dat de door BBL verworven gronden praktisch altijd doorgeleverd worden aan terreinbeherende instanties, zonder dat wordt nagegaan of er wellicht ook agrariërs geïnteresseerd zijn om het natuurbeheer ter hand te nemen. In praktijk bestaat er inderdaad een verschil in de compensatie van de gronden; particulieren krijgen 80% van de waarde van de grond vergoed, waar terreinbeherende organisaties de gronden voor niets in onderhoud krijgen. Er is voor gekozen om de particulier niet 100 % te vergoeden, omdat hij zijn land in bezit blijft houden. De door DLG getaxeerde restwaarde van natuurgrond wordt geschat op 20%.

Meerdere partijen benadrukken dat particulier natuurbeheer vooral van onderaf gedragen moet worden. Het is gaat hier vooral om het regisseren van een goed gebiedsproces. Gedwongen verkoop van gronden ten behoeve van natuurrealisatie wordt als contraproductief bestempeld. Ten aanzien van de grondverwerving wordt aanbevolen om als opdrachtgever van DLG nadrukkelijker de boodschap mee geven aan de grondaankopers van DLG om actief acquisitie te plegen voor particulier natuurbeheer. Nu is DLG vooral opzoek naar gronden voor verwerving. Om het uitruilen van gronden te bevorderen wordt aanbevolen om meer ruilgrond aan te kopen rondom de EHS. Die kunnen via uitruil wellicht grond in de EHS gebieden opleveren.

3. Agrariërs

Uit de cijfers blijkt dat agrariërs nauwelijks geïnteresseerd zijn in de realisatie van nieuwe natuur. De landbouw kiest voor de primaire bedrijfsvoering. Particulier natuurbeheer kan pas interessant worden als de inkomstenderving volledig wordt gecompenseerd.

Agrariërs geven aan dat dat nu niet het geval is. De omvorming van landbouwgrond naar natuur is simpelweg financieel niet aantrekkelijk. Agrariërs geven als knelpunt aan dat de taxatie, die aan de vaststelling van de subsidie functieverandering vooraf gaat, te laag is. Agrariërs merken dat hun gronden op de vrije markt meer waard zijn dan ze wordt geboden door DLG.

In Zuid-Holland zijn er experimenten uitgevoerd met het stimuleren van particulier beheer bij agrariërs die weinig succesvol waren. In Bodegraven Noord is ondanks vergaande toezeggingen geen deelname van boeren aan particulier natuurbeheer bereikt. In de Alblasserwaard zou de ANV de natuurdoelen realiseren, maar daar is weinig van terecht gekomen.

Er bestaan ook voorbeelden waarbij natuurontwikkeling en primaire agrarische bedrijfsvoering wel mogelijk zijn. Een combinatie van weidevogelnatuur met hoogwaardige botanische natuur behoort bijvoorbeeld tot de mogelijkheden. Dit is echter afhankelijk van de strategie van de individuele agrariër. Een biologisch boer is bereid verder te gaan dan een traditionele boer.

4 Conclusies

Uit de resultaten van de gerealiseerde nieuwe natuur en de gesprekken met betrokken organisaties zijn de volgende conclusies ten aanzien van het particulier natuurbeheer te trekken:

- Er is al veel gedaan om het beleid voor het particulier natuurbeheer te verbeteren. De provincie heeft naar aanleiding van actiepunten in de notitie “Stimuleren Particulier en Agrarisch Natuurbeheer” in 2005 op veel punten actie ondernomen om de realisatie van nieuwe natuur via het particulier natuurbeheer te verbeteren. Op dit moment werkt de provincie in IPO verband hard aan een nieuwe vereenvoudigde regeling waarbij het verbeteren van de gebruiksvriendelijkheid centraal staat. Doel is hiermee het animo voor particulier natuurbeheer te vergroten.
- De EHS doelen zoals opgenomen in de overeenkomst met het Rijk leveren een taakstelling om jaarlijks in de provincie Utrecht 125 ha nieuwe natuur via particulier natuurbeheer te realiseren in de periode 2007-2013. In de afgelopen 4 jaar werd gemiddeld 71% van die taakstelling gerealiseerd. Via verwerving wordt 50% van de taakstelling gehaald.
- De nieuwe natuur wordt voor 80% gerealiseerd door landgoedeigenaren en buitenbewoners. Agrariërs blijken nauwelijks geïnteresseerd in particulier natuurbeheer. Als reden wordt hiervoor aangegeven dat de vergoedingen uit de pas lopen met de werkelijke inkomstenderving.
- In de programmatische aanpak van de provincie volgens het AVP is in de uitvoeringsplannen voor 2009 het instrument van particulier natuurbeheer opgenomen, als onderdeel van een integrale strategie voor de realisatie van nieuwe natuur.
- Gezien de relatief goede resultaten en de continue aandacht voor de verbetering van de regeling is er geen aanleiding om het huidige beleid als beschreven in de notitie ‘Omslag Minder Verwerving naar Meer Particulier Beheer (mei 2005)’ te wijzigen.

Verdere optimalisatie

Natuurlijk kan het altijd beter. In interviews met betrokkenen is gevraagd knelpunten in het beleid aan te geven en aanbevelingen voor verbetering te leveren. Daaruit komen de volgende punten naar voren:

- De provincie geeft goede inhoudelijke ondersteuning bij de start van de subsidieaanvraag. Maar het hele proces van subsidieaanvraag dat daarna volgt is lang (ca één jaar), gaat langs verschillende instanties, is onoverzichtelijk en de uitkomst is onzeker. Er is behoefte aan een heldere procedure. Afstemming tussen belanghebbende organisaties is hierbij van belang. De provincie zou de regie over de aanvraag moeten voeren en een coördinator moeten aanstellen. Deze persoon is het aanspreekpunt voor vragen rondom de procedure (hoe staat het met mijn aanvraag?), spoort andere organisaties aan mee te werken in de administratieve procedure en stelt eisen aan termijnen van behandeling.
- Het financieel aantrekkelijker maken van de regeling is een andere concrete wens van de landgoedeigenaren. De provincie heeft de mogelijkheid om de subsidies voor inrichting en functieverandering desgewenst te verhogen. Het aantrekkelijker maken van het particulier natuurbeheer dient wel afgewogen te worden in een integrale strategie voor de EHS realisatie waarin ook de grondverwerving en de prioritaire gebieden zijn meegenomen. De subsidie voor beheer is niet door een individuele provincie aan te passen. De provincies hebben afgesproken om met gelijke beheersvergoedingen te werken. In het kader van het Omvorming Programma Beheer-traject wordt bekeken of de beheer vergoeding voor alle provincies kan worden aangepast.

- Ten aanzien van de grondverwerving zijn suggesties gedaan om als opdrachtgever van DLG nadrukkelijker de boodschap mee geven actief acquisitie te plegen voor particulier natuurbeheer. Daarbij is ook de suggestie gedaan om meer ruilgrond aan te kopen rondom de EHS.

4.1 Aanbevelingen voor de provincie Utrecht

Om de realisatie van nieuwe natuur via het particulier natuurbeheer verder te stimuleren, worden de volgende aanbevelingen gedaan:

- 1) Continueer het bestaande beleid.
In verhouding tot verwerving gaat het relatief gezien best goed met de realisatie door particulier natuurbeheer. Er wordt aanbevolen het bestaande beleid te continueren. Onderstaande aanbeveling kunnen dan ook worden opgevat als een verdere optimalisatie van het bestaande beleid.
- 2) Voer een stevige regie over de aanvraag van de subsidies een zorg voor helder proces.
 - a. Provincie zorgt voor een heldere procedure voor de aanvraag van deelname aan de subsidieregeling voor particulier natuurbeheer en organiseert een aanspreekpunt voor vragen over de procedure.
 - b. Provincie coördineert de aanvraag in alle fasen. Dit betreft ook de bijkomende eisen vanuit andere overheden.
 - c. Provincie spoort andere instanties aan mee te werken
- 3) Zorg voor een nadere uitwerking van de mogelijkheden om het particulier natuurbeheer financieel aantrekkelijker te maken (verhogen van de subsidies voor functiewijziging en inrichting), als onderdeel van de integrale opgave van de EHS. Daarin dienen ook de grondverwerving en de ontwikkeling van de prioritaire gebieden meegenomen te worden.
- 4) Geef bij de grondverwerving aan DLG de volgende punten mee
 - a. Geef DLG opdracht om actief acquisitie te plegen voor particulier natuurbeheer, in gebieden met een beheerstrategie. Dit is met name interessant voor agrarische bedrijven die willen stoppen, die groep vormt 15% van de particulieren die nieuwe natuur realiseren (goede voorbeelden op de Utrechtse Heuvelrug, Kromme Rijn en in Eemland-Vallei).
 - b. Koop meer ruilgrond aan rondom de EHS en biedt de vrijkomende grond in de EHS aan voor particulier natuurbeheer.